

Dariusz Białoszewski^{1(A-G)}, Katarzyna Barczyk^{2(B)}, Andrzej Bugajski^{3(B)}, Irena Bułatowicz^{4(B)}, Anna Cabak^{5(B)}, Ewa Gajewska^{6(B)}, Joanna Grzegorzczak^{7(B)}, Rita Hansdorfer-Korzon^{8(B)}, Wojciech Kułak^{9(B)}, Michał Plewa^{10(B)}, Jacek Lewandowski^{11(B)}, Piotr Majcher^{12(B)}, Olga Nowotny-Czupryna^{13(B)}, Katarzyna Prokopowicz^{14(B)}, Jacek Soboń^{15(B)}, Małgorzata Starczyńska^{16(B)}, Małgorzata Szybińska^{17(B)}, Joanna Gotlib^{18(A-F)}

Wiedza na temat podejmowania pracy oraz plany zawodowe studentów II roku studiów II stopnia kierunku fizjoterapia w uczelniach o różnych profilach kształcenia

Knowledge on taking on a professional activity and occupational plans of second year students of Master's degree course in Physiotherapy of university-level schools of different educational profiles

¹ Zakład Rehabilitacji Oddziału Fizjoterapii II Wydziału Lekarskiego, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Warszawa; ² Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu; ³ Wyższa Szkoła Fizjoterapii, Wrocław; ⁴ Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Collegium Medicum w Bydgoszczy, Katedra i Zakład Kinezyterapii i Masażu Leczniczego; ⁵ Zakład Fizykoterapii i Odnowy Biologicznej, Katedra Fizjoterapii, Wydział Rehabilitacji, Akademia Wychowania Fizycznego, Warszawa; ⁶ Zakład Fizjoterapii, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu; ⁷ Uniwersytet Rzeszowski; ⁸ Gdański Uniwersytet Medyczny, Zakład Fizjoterapii Wydziału Nauk o Zdrowiu; ⁹ Uniwersytet Medyczny w Białymstoku; ¹⁰ Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach; ¹¹ Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu; ¹² Uniwersytet Medyczny w Lublinie; ¹³ Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej; ¹⁴ Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego, Wydział Fizjoterapii; ¹⁵ Politechnika Opolska; ¹⁶ Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach; ¹⁷ Akademia Medyczna we Wrocławiu; ¹⁸ Zakład Dydaktyki i Efektów Kształcenia Wydziału Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Warszawa

STRESZCZENIE

Wstęp i cel pracy. Obecnie w Polsce zdecydowana większość absolwentów fizjoterapii nie może znaleźć pracy w wybranym zawodzie. Liczni z nich planują zatem podjęcie pracy w innych krajach UE, nie znając jednak warunków podejmowania tam zatrudnienia oraz aktualnej sytuacji na tamtejszym rynku

ABSTRACT

Background and Aim of Study. At present, a vast majority of Physiotherapy graduates cannot find a job in the selected profession. Numerous intend to take on employment as a physiotherapist in other countries of the European Union without having extensive knowledge on the local conditions

Udział współautorów / Participation of co-authors: A – przygotowanie projektu badawczego/ preparation of a research project; B – zbieranie danych / collection of data; C – analiza statystyczna / statistical analysis; D – interpretacja danych / interpretation of data; E – przygotowanie manuskryptu / preparation of a manuscript; F – opracowanie piśmiennictwa / working out the literature; G – pozyskanie funduszy / obtaining funds

pracy. Celem pracy była ocena poziomu wiedzy temat podejmowania pracy zawodowej oraz plany zawodowe studentów II roku studiów II stopnia kierunku fizjoterapia w uczelniach o różnych profilach kształcenia, tj.: o profilu medycznym (PM), profilu sportowym (PWF) i innych profilach (PM).

Materiał i metody. 1942 studentów II roku studiów II stopnia, 17 uczelni, 8 PM, 4 PWF, 5 IP. Średni odsetek zwrotu: 53%. 77% kobiety. Średnia wieku 21 lat (SD=10,64; min. 23; max. 50). 736 (45%) badanych podjęło studia w tej samej uczelni, w której ukończyło studia I stopnia.

Badania były prowadzone w ramach Międzynarodowego Projektu Badawczego *Wpływ cyklu kształcenia studentów fizjoterapii na kształtowanie się ich postaw zawodowych* (www.projekt-fizjoterapia.wum.edu.pl). Dobrowolne, anonimowe badania ankietowe nie wymagały uzyskania zgody Komisji Biotycznej WUM. Analiza statystyczna: STATISTICA 10.0 (licencja WUM), nieparametryczne testy: Chi-kwadrat, Kruskalla-Wallisa oraz U Manna-Whitneya, $p < 0,05$.

Wyniki. Większość studentów po ukończeniu studiów II stopnia chciałoby rozpocząć pracę zawodową w Polsce: 55% PM, 60% PWF, 59% IP lub rozpocząć pracę zawodową za granicą: 22% PM, 22% PWF, 21% IP; $p = NS$. Tylko 11% badanych planuje specjalizację z fizjoterapii lub rozpoczęcie studiów doktoranckich ($p = NS$). Ponad 70% badanych zna możliwości zatrudnienia w zawodzie fizjoterapeuty ($p = NS$), około 60% uważa, że w Polsce trudno jest znaleźć pracę w zawodzie fizjoterapeuty ($H = 6,409$, $p < 0,012$). Ponad połowa ankietowanych (54%) myślała o podjęciu pracy w innych krajach UE. Ponad 70% (sic!) nie zna warunków podejmowania pracy w innych krajach, 24% czerpało informacje na ten temat z Internetu, 70% chciałoby otrzymać je w formie szkolenia (48%) i podczas studiów (46%).

Wnioski. 1. W badanej grupie studentów, profil kształcenia nie wpływał na poziom wiedzy studentów na temat podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty oraz na ich plany zawodowe.

2. Programy kształcenia na studiach I i II stopnia kierunku fizjoterapia, niezależnie od profilu uczelni, powinny zawierać informacje na temat aktualnej sytuacji na rynku pracy oraz możliwości i sposobów szukania zatrudnienia w zawodzie na terenie całej Unii Europejskiej.

3. Należy stworzyć powszechnie dostępny, ujednolicony, profesjonalny system informacyjny na temat możliwości podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty w krajach UE.

Słowa kluczowe: praca zawodowa, plany zawodowe, fizjoterapia, absolwenci, profil kształcenia

of taking on employment and current situation on local labour market. The aim of the study was to assess the level of knowledge on taking on employment and occupational plans of second year Physiotherapy students of a Master's degree course of university-level schools of different educational profiles, i.e.: medical universities (PM), universities of physical education (PWF), and other schools (IP).

Materials and Methods. The study enrolled 1942 second year students of a Master's degree course of 17 university-level schools (PM: 8, PWF: 4, IP: 5). A mean questionnaire return rate was: 53%. Women constituted 77% of the total. The mean age of the study group was 21 years of age (SD=10.64, min.23; max.50). As many as 736 (45%) of the study participants started a Master's degree course at the same university-level school at which they had graduated from a Bachelor's degree course. The study was conducted within the International Research Project "The formative effect of the course of physiotherapy studies on the occupational attitudes of students" (www.projekt-fizjoterapia.wum.edu.pl). The approval of the Ethical Review Board of Warsaw Medical University was not necessary to conduct the voluntary and anonymous questionnaire study. Statistical analysis: STATISTICA 10.0 (licensed to Warsaw Medical University), non-parametric statistical tests: Chi-square, Kruskal-Wallis, and Mann-Whitney U, $p < 0.05$.

Results. The majority of students would like to: start a professional activity in Poland after graduation from a Master's degree course: 55% of PM students, 60% of PWF students, and 59% of IP students; $p = NS$, start a professional activity abroad: 22% of PM students, 22% of PWF students, and 21% of IP students. Only 11% of the study participants intended to become a specialist in Physiotherapy or commence a PhD course ($p = NS$). More than 70% of the study population knew the employment opportunities in the area of physiotherapy ($p = NS$) and approximately 60% of the students believed that it is difficult to find a job as a physiotherapist in Poland ($H = 6.409$, 0.012). More than half of the study population (54%) thought of finding employment abroad. More than 70% of the study group (sic!) did not know the conditions of taking on employment in other countries, 24% of the students found information on this issue on the Internet, and 70% of the total would like to learn about it during a training (48%) or their studies (46%).

Conclusions. 1. Among the study group of students, the educational profile did not influence the level of knowledge on taking on employment as a physiotherapist nor occupational plans. 2. The curricula of Bachelor's and Master's degree courses in Physiotherapy, regardless of the educational profile of a university-level school, should contain information on the current situation on labour market as well as information on employment opportunities for physiotherapists and methods of employment search in the European Union. 3. A commonly available, uniform, and professional information system on employment opportunities in the area of physiotherapy in the EU should be developed.

Key words: professional activity, occupational plans, physiotherapy, graduates, educational profile

Wstęp

Znalezienie pracy w zawodzie fizjoterapeuty nie stanowi problemu w wielu krajach Unii Europejskiej (UE), takich jak: Austria, Czechy, Francja, Irlandia, Włochy, Litwa, Holandia czy Portugalia [1]. Mimo to, w pozostałych krajach UE stopa bezrobocia w grupie fizjoterapeutów jest dość wysoka: Hiszpania – 10%, Grecja – 15%, Bułgaria – 13%, co może mieć negatywny wpływ na postawy studentów wobec wybranego zawodu [1]. W Wielkiej Brytanii, zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w 2008 roku przez *The Chartered Society of Physiotherapy* (CSP), 7 na 10 fizjoterapeutów nie pracowało w wybranym zawodzie. W Szkocji, spośród 187 studentów fizjoterapii, którzy ukończyli studia w 2006 r., 9 uzyskało stałą pracę, 10 podejmowało pracę tymczasową, 2 nie poszukiwało zatrudnienia, a 80 studentów pozostawało bez pracy. Według danych CSP, w Wielkiej Brytanii, 93% spośród 2529 fizjoterapeutów, którzy ukończyli studia w 2006 roku nie otrzymało zatrudnienia w wybranym zawodzie w ramach *The National Health Service*. W 2008 roku, *The National Health Service* w Wielkiej Brytanii ogłosiło, że 80% nowych absolwentów fizjoterapii nie znajdzie zatrudnienia w wybranym zawodzie [1].

W Polsce, w ciągu kilku ostatnich lat ponad 15 000 absolwentów co roku kończy studia na kierunku fizjoterapia [2–4]. Wzrost liczby absolwentów nie szedł jednak w parze ze zwiększeniem liczby miejsc pracy dla absolwentów studiów na kierunku fizjoterapia. W wyniku takiej sytuacji, duża liczba absolwentów, zarówno studiów I, jak i II stopnia pozostawała bez pracy, podejmowała zatrudnienie w innym zawodzie lub poszukiwała pracy za granicą [2–4]. Ze względu na to, że obecnie w Polsce zdecydowana większość absolwentów fizjoterapii nie może znaleźć pracy, liczni z nich planują podjęcie pracy w innych krajach UE, nie znając jednak do końca warunków podejmowania tam zatrudnienia oraz aktualnej sytuacji na tamtejszym rynku pracy [2–4].

Cel pracy

Celem pracy była ocena poziomu wiedzy, temat podejmowania pracy zawodowej oraz plany zawodowe studentów II roku studiów II stopnia kierunku fizjoterapia w uczelniach o różnych profilach kształcenia, tj.: o profilu medycznym (PM), profilu sportowym (PWF) i innych profilach (PM).

Material

Według danych Ministerstwa Zdrowia z 2 lipca 2009 r. limit przyjęć na stacjonarne i niestacjonarne studia II stopnia na kierunku fizjoterapia w 21 polskich akredytowanych uczelniach wyniósł łącznie na studia stacjonarne i niestacjonarne 3733 studentów [5].

Zaproszenie do udziału w badaniach wysłano do wszystkich polskich akredytowanych uczelni, kształcą-

Background

Finding work as a physiotherapist does not pose a problem in EU countries such as Austria, the Czech Republic, France, Ireland, Italy, Latvia, the Netherlands and Portugal [1]. However, other EU countries have high unemployment rates for physiotherapists (Spain - 10%, Greece - 15%, Bulgaria - 13%), which may have a negative effect on students' professional attitudes towards the profession [1]. In the UK, according to the 2008 survey of the Chartered Society of Physiotherapy (CSP), seven out of every 10 physiotherapists had not found a job. In Scotland, of 187 physiotherapy students who graduated in 2006, nine had a permanent post, 10 had a temporary post, two were not looking for work and 80 were unemployed. The CSP job figures for England showed that 93% of 2529 physiotherapy graduates in 2006 had been unable to find employment within the National Health Service. In 2008, the National Health Service announced that 80% of new graduate physiotherapists in the UK were unemployed [1].

For the last several years, approximately 15 000 Physiotherapy graduates have been leaving university-level schools every year [2-4]. This increase in the supply of graduates has, however, not been accompanied by a commensurate rise in the number of workplaces for them. As a result, numerous graduates of both Bachelor- and Master-level studies remain unemployed, practise other professions or search for a job abroad [2-4].

At present, a vast majority of Physiotherapy graduates cannot find a job in the selected profession [2-4]. Numerous intend to take on employment as a physiotherapist in other countries of the European Union without having extensive knowledge on the local conditions of taking on employment and current situation on local labour market [2-4].

The aim of study

The aim of the study was to assess the level of knowledge on taking on employment and occupational plans of second year Physiotherapy students of a Master's degree course of university-level schools of different educational profiles, i.e.: medical universities (PM), universities of physical education (PWF), and other schools (IP).

Material

According to the data of Ministry of Health as of July 2nd, 2009, the admission limit to the full-time and part-time Master's degree Physiotherapy courses at 21 Polish accredited university-level schools constituted a total of 3733 students to full-time and part-time courses [5].

All Polish accredited university-level schools offering programmes for full-time and part-time students (a total of 21) were invited to take part in the study [5].

1942 second year full-time and part-time Master's degree students took part in the study, which constitutes

cych studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych II stopnia – łącznie 21 uczelni [5].

W badaniach udział wzięło 1942 studentów II roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych II stopnia, czyli 52% wszystkich studentów przyjętych na studia II stopnia, co zapewnia reprezentatywność badanej grupy.

Studenci reprezentowali 17 polskich uczelni. W badaniach udział wzięło 8 uczelni medycznych (712 studentów PM), 4 uczelnie o profilu sportowym (534 studentów PWF) oraz 5 uczelni o innym niż medyczny i sportowy profilu kształcenia (696 studentów IP). Średni odsetek zwrotu ankiet wyniósł: 53% (min. 27%; max. 100%).

Po uwzględnieniu kryterium wyłączenia z badań, którym było posiadanie dyplomu technika fizjoterapii (342 osoby, 17%) do ostatecznej analizy statystycznej wyników zakwalifikowano łącznie 1600 studentów: 570 PM, 464 PWF oraz 566 IP.

W badaniach udział wzięły 1232 kobiety (77%) oraz 368 mężczyzn (23% studentów). Średnia wieku badanej grupy wyniosła 21 lat (SD=10,64; min.23; max.50). Badane grupy studentów nie różniły się istotnie pod względem wieku i płci ($\chi^2=56.231$; $p<0,751$).

736 (45%) badanych studentów podjęło studia w tej samej uczelni, w której ukończyło studia I stopnia, 864 (54%) osoby podjęły studia w innej uczelni. Zdecydowana większość badanych – 72% ukończyła studia I stopnia w 2009 roku, a studia II stopnia rozpoczęła bezpośrednio po uzyskaniu dyplomu licencjata (lata studiów II stopnia: 2009/2010 – 2010/2011).

Metody

Badania prowadzone były w ramach Międzynarodowego Projektu Badawczego *Wpływ cyklu kształcenia studentów fizjoterapii na kształtowanie się ich postaw zawodowych* www.projekt-fizjoterapia.wum.edu.pl [1–4, 26–30].

Dobrowolne, anonimowe badania ankietowe przeprowadzono podczas zajęć dydaktycznych przez koordynatorów Projektu reprezentujących poszczególne uczelnie, pod koniec semestru letniego (kwiecień/maj) r.ak. 2010/2011. Badania ze względu na ich obszar oraz grupę badaną nie wymagały uzyskania zgody Komisji Biotycznej WUM na ich przeprowadzenie.

Kwestionariusz ankiety został skonstruowany samodzielnie i składał się z 74 pytań: zamkniętych, półotwartych, otwartych, z uszeregowaniem odpowiedzi oraz oceny podanych w ankiecie zagadnień w podanej skali [2–5].

Kwestionariusz dotyczył pięciu obszarów tematycznych: 1) motywacji do podjęcia studiów II stopnia, 2) satysfakcji ze studiowania, 3) podejmowania pracy w zawodzie podczas studiów, 5) planów studentów dotyczących podejmowania pracy zawodowej oraz 5) profesjonalizacji do zawodu fizjoterapeuty podczas studiów II stopnia.

52% of all students admitted to Master's degree courses. This makes the study group representative.

The students represented 17 Polish university-level schools, 8 medical universities (712 PM students), 4 universities of physical education (534 PWF students), and 5 schools not specialising in either the medical sciences or physical education (566 IP students). A mean questionnaire return rate was 53% (min. 27%; max. 100%).

After taking exclusion criteria (a diploma of physiotherapy technician) into consideration (342 persons constituting 17% of the total), 1600 students were qualified to the final statistical analysis: 570 PM students, 464 PWF students, and 566 IP students.

1232 women and 368 men (77% and 23% of students respectively) took part in the study. The mean age of the study group was 21 years of age (SD=10.64, min.23; max.50). The groups of students did not differ significantly in terms of age and gender ($\chi^2=56.231$; $p<0.751$).

736 students (45%) from the study group started a Master's degree course at the same university-level school at which they had graduated from a Bachelor's degree course, while 864 persons (54%) started their Master's degree course at different university. The vast majority of the study group (72%) graduated from a Bachelor's degree course in 2009 and commenced a Master's degree course directly after obtaining a Bachelor's degree (years of a Master's degree course: 2009/2010 – 2010/2011).

Methods

The study was conducted within the International Research Project *"The formative effect of the course of physiotherapy studies on the occupational attitudes of students"* www.projekt-fizjoterapia.wum.edu.pl [1–4, 26–30].

Voluntary and anonymous questionnaire studies were conducted during teaching classes at the end of the summer semester (April/May) of the academic year 2010/2011 by the Project co-ordinators who represented different university-level schools. Due to the research area and the study group, the approval of the Ethical Review Board of Warsaw Medical University was not necessary to conduct the study.

The questionnaire was developed by the authors and comprised 74 questions: close-ended, semi-open-ended, open-ended, with classified answers and assessment of issues from the questionnaire in a given scale (2–5).

The questionnaire involved five thematic fields: 1) motivation to commence a Master's degree course, 2) satisfaction with studying, 3) taking on employment as a physiotherapist in the course of studies, 4) plans of students concerning taking on a professional activity, and 5) development as a physiotherapist towards professionalization during a Master's degree course.

The majority of questions in the questionnaire was also included in the questionnaire conducted within

Większość pytań zawartych w kwestionariuszu to pytania, które zawarte były również w ankiecie przeprowadzonej w ramach I i II etapu badań w 2006 i 2009 roku [1–4, 26–30].

Analiza statystyczna uzyskanych wyników

Analizę statystyczną uzyskanych wyników przeprowadzono w programie STATISTICA 10.0 (licencja Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego) [6]. Ze względu na charakter analizowanych danych (dane jakościowe) oraz brak rozkładu normalnego analizowanych danych (test Shapiro-Wilka: $p > 0,05$) wykorzystano nieparametryczne testy statystyczne: Chi-kwadrat, Kruskalla-Wallisa oraz U Manna-Whitneya. Za istotny statystycznie przyjęto poziom $p < 0,05$.

Wyniki

Większość studentów po ukończeniu studiów II stopnia chciałoby rozpocząć pracę zawodową w Polsce lub za granicą. Tylko 11% badanych planuje specjalizację z fizjoterapii lub rozpoczęcie studiów doktoranckich. Ponad 70% badanych zna możliwości zatrudnienia w zawodzie fizjoterapeuty, około 60% uważa, że w Polsce trudno jest znaleźć pracę w zawodzie fizjoterapeuty. Ponad połowa ankietowanych (54%) myślała o podjęciu pracy w innych krajach. Ponad 70% (sic!) nie zna warunków podejmowania pracy w innych krajach, 24% czerpało na temat informacje z Internetu, 70% chciałoby otrzymać takie informacje w formie szkolenia (48%) i podczas studiów (46%).

Szczegółowe informacje dotyczące planów zawodowych studentów II roku studiów II stopnia na kierunku fizjoterapia w polskich uczelniach o różnych profilach kształcenia zaprezentowano w Tab. 1–3.

Dyskusja

W dostępnej, światowej literaturze naukowej (PubMed/MEDLINE, SCOPUS, EMBASE, 2000–2012, słowa kluczowe: *graduates, physiotherapy, employment*) odnaleziono wiele publikacji dotyczących problematyki podejmowania pracy zawodowej przez studentów i/lub absolwentów studiów na kierunku fizjoterapia w różnych krajach świata [7–21]. Dostępne publikacje podejmują różnorodne zagadnienia: analizują opinie absolwentów na temat samooceny przygotowania do pracy zawodowej, zawierają szczegółową analizę miejsc, w których absolwenci po uzyskaniu dyplomu podejmują zatrudnienie, analizują chęć zakładania samodzielnej działalności fizjoterapeutycznej, czy też wpływ płci na wybór miejsca pracy i poziom uzyskiwanych dochodów [7–21].

Należy jednak zaznaczyć, że zdecydowana większość tych publikacji dotyczy absolwentów studiów I stopnia (studiów zawodowych) [7–21]. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że w większości krajów Europy i świata

the first stage of the study carried out in 2006 and 2009 [1–4,26–30].

Statistical analysis of the study results

Statistical analysis of the study results was carried out in STATISTICA 10.0 program (Warsaw Medical University license) [6]. Due to the nature of the data (qualitative data) and the absence of normal distribution of the data (Shapiro-Wilk test: $p > 0.05$), the following non-parametric statistical tests were used: Chi-square, Kruskall-Wallis, and Mann-Whitney U. The significance level was established at $p < 0.05$.

Results

The majority of students would like to: start a professional activity in Poland after graduation from a Master's degree course: 55% of PM students, 60% of PWF students, and 59% of IP students; $p = NS$, start a professional activity abroad: 22% of PM students, 22% of PWF students, and 21% of IP students. Only 11% of the study participants intended to become a specialist in Physiotherapy or commence a PhD course ($p = NS$). More than 70% of the study population knew the employment opportunities in the area of physiotherapy ($p = NS$) and approximately 60% of the students believed that it is difficult to find a job as a physiotherapist in Poland ($H = 6.409$, 0.012). More than half of the study population (54%) thought of finding employment abroad. More than 70% of the study group (sic!) did not know the conditions of taking on employment in other countries, 24% of the students found information on this issue on the Internet, and 70% of the total would like to learn about it during a training (48%) or their studies (46%).

See tables 1-3 for detailed data concerning the occupational plans of second year students of Master's Degree Course in Physiotherapy of University-level schools in Poland.

Discussion

In the available scientific world literature (PubMed/MEDLINE, SCOPUS, EMBASE, 2000–2012, key words: *graduates, physiotherapy, employment*) there is a number of publications on the issue of taking on employment by Physiotherapy students and/or graduates in different world countries [7–21]. The available publications cover various issues: they analyse opinions of graduates on self-assessment of their preparation for professional work, they analyse in detail the places where graduates start working immediately after graduation, they analyse willingness to start own physiotherapy business, or how gender influences the choice of a workplace and the level of remuneration [7–21].

Importantly, a vast majority of those publications are devoted to BA graduates [7–21]. This might be a result of the fact that only a small number of BA graduates in

niewielka liczba absolwentów studiów zawodowych kontynuuje kształcenie podczas studiów magisterskich [4]. W badaniach prowadzonych przez autorów niniejszej pracy w ramach Międzynarodowego Projektu Badawczego *Wpływ cykli kształcenia studentów Fizjoterapii na kształtowanie się ich postaw zawodowych* polscy studenci studiów I stopnia istotnie częściej deklarowali chęć podejmowania studiów II stopnia niż ich koledzy z innych krajów europejskich [2]. W porównaniu do 58% polskich studentów deklarujących chęć podejmowania kształcenia na studiach II stopnia, tylko 13% studentów z Hiszpanii, 8% studentów z Turcji, 4% z Łotwy i 8% z Wielkiej Brytanii miało podobne plany [4].

Jedynie odnaleziono w światowym piśmiennictwie publikacje dotyczące kształcenia studentów na studiach II stopnia na kierunku fizjoterapia to publikacje amerykańskie [22–24]. Większość z nich dotyczy jednak problematyki projektowania programów kształcenia na studiach magisterskich [22–24]. Odnaleziono również jedną publikację autorów amerykańskich dotyczącą porównania postaw zawodowych studentów fizjoterapii rozpoczynających kształcenie na studiach I i II stopnia [25]. W dostępnej, polskiej literaturze naukowej (Polska Bibliografia Lekarska) nie odnaleziono publikacji dotyczących dalszych planów rozwoju zawodowego w grupie studentów studiów II stopnia.

Prezentowane w niniejszej pracy wyniki badań są kontynuacją poprzednich analiz prowadzonych w ramach Międzynarodowego Projektu Badawczego *Wpływ cykli kształcenia studentów Fizjoterapii na kształtowanie się ich postaw zawodowych* [1–4, 26–30]. Badania prowadzone w 2006 i 2009 roku dotyczyły analizy postaw zawodowych studentów I i III roku studiów wobec wybranego zawodu, jak również planów zawodowych studentów w kolejnych etapach kształcenia. Prace prezentujące wyniki tych badań to jedyne publikowane dotychczas w literaturze polskiej prace dotyczące planów zawodowych tej samej grupy studentów rozpoczynających i kończących studia zawodowe, reprezentujących uczelnie o różnych profilach kształcenia [26–30].

Znaczna część studentów badanych w prezentowanej pracy brała również udział w badaniach prowadzonych w 2006 i 2009 roku. Istnieje zatem możliwość analizy ewaluacji ich planów zawodowych od I roku studiów I stopnia. Są to pierwsze i jedyne dotychczas publikowane w literaturze takie badania, dlatego też opisywane w niniejszej pracy wyniki mają charakter nowatorski i unikatowy w skali Europy i świata.

Ze względu na to, że w dostępnej światowej i polskiej literaturze naukowej nie odnaleziono publikacji dotyczących planów zawodowych studentów studiów II stopnia na kierunku fizjoterapia, zaprezentowane w niniejszej pracy wyniki badań zostaną szczegółowo omówione w kontekście wcześniejszych badań prowadzonych w ramach Międzynarodowego Projektu

most European and world countries continue education on a Master's degree programme. In the study conducted by the present authors within the International Research Project *"The formative effect of the course of physiotherapy studies on the occupational attitudes of students"*, Polish Bachelor's degree students significantly more often wanted to commence a Master's degree programme than their colleagues from other European countries. Compared to 58% of Polish students, only 13% of Spanish students, 8% of Turkish students, 4% of Latvian students, and 8% of British students wanted to continue their education on a Master's degree course [4].

Among world publications, only American ones concern education of Master's degree students in Physiotherapy [22–24]. However, a majority of them deal with curriculum designing on a Master's degree programme [22–24]. There is also one publication by American authors concerning a comparison of occupational attitudes of Physiotherapy students who started their BA and MA degree programmes [25].

In Polish scientific literature (Polish Medical Bibliography) there are no publications regarding plans of Master's degree students for future occupational development. The available Polish publications concern physiotherapists working in their profession and they refer mostly to the issue of professional burnout syndrome among this group of healthcare professionals.

The present study is a continuation of previous analyses conducted within the International Research Project *"The formative effect of the course of physiotherapy studies on the occupational attitudes of students"* [1–4, 26–30]. The studies performed in 2006 and 2009 involved the analysis of occupational attitudes of first and third year students towards the chosen profession as well as their occupational plans in consecutive stages of education. The results of these studies are still the only ones published in the Polish literature devoted to occupational plans of the same group of students at the beginning and at the end of their Bachelor's degree course of university-level schools of different educational profiles [1–4, 26–30]. A significant number of the students participating in the present study also took part in the studies of 2006 and 2009. Therefore, it is possible to analyse the evolution of their occupational plans beginning in the first year of BA studies. This is the first - and so far the only one - such study published in the literature, therefore its results are innovative and unique in Europe and the world.

Owing to the fact that no publications devoted to the occupational plans of Master's degree Physiotherapy students were found in the available scientific Polish and world literature, the present study results shall be discussed in detail in the context of the previous studies performed within the International Research Project *"The formative effect of the course of physiotherapy studies on*

Badawczego *Wpływ cykli kształcenia studentów Fizjoterapii na kształtowanie się ich postaw zawodowych* w latach 2006–2009 [26–30].

Zgodnie z prezentowanymi wcześniej wynikami polscy studenci fizjoterapii istotnie częściej niż ich koledzy z innych krajów deklarują chęć podejmowania kształcenia na studiach II stopnia. Ponadto, w badaniach prowadzonych w 2006 r. (studenci I roku – SI) i 2009 (studenci III roku – SIII) zaobserwowano zmieniające się postawy studentów wobec podejmowania pracy zawodowej i jednocześnie kontynuowania kształcenia. Zdecydowana większość studentów reprezentujących uczelnie o różnych profilach kształcenia deklarowała istotnie częściej podczas III niż I roku studiów, że chce podjąć studia II stopnia. Natomiast istotnie mniej osób podczas III niż I roku studiów deklarowało, że jednocześnie ze studiami II stopnia chce podjąć pracę w zawodzie [27].

Podejmowanie pracy w zawodzie fizjoterapeuty w Polsce

W badanej grupie studentów studiów II stopnia, połowa studentów deklarowała chęć podjęcia pracy w zawodzie fizjoterapeuty w Polsce i mimo tego, że w opinii ponad połowy badanych w kraju trudno jest znaleźć pracę w wybranym zawodzie to zdecydowana większość studentów deklarowała, że zna możliwości jej podejmowania.

W badaniach prowadzonych w 2006 i 2009 roku, opinia badanych grup studentów na temat możliwości podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty w Polsce zmieniła się istotnie pomiędzy opinią reprezentowaną podczas I i III roku. Studenci PM, PWF i IP istotnie częściej twierdzili, że łatwiej jest znaleźć pracę w zawodzie fizjoterapeuty w Polsce podczas I niż III roku studiów. We wszystkich badanych grupach studentów: PM, PWF i IP wzrosła również istotnie znajomość możliwości podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty, jednakże nadal większość studentów deklarowała, że nie zna możliwości podejmowania pracy w wybranym zawodzie [26–29].

Analiza uzyskanych wyników wskazuje, że studenci podczas studiów zarówno I, jak i II stopnia weryfikują swoją opinię na temat podejmowania zatrudnienia w wybranym zawodzie. Ciekawą obserwacją jest jednak fakt, że studenci kończący studia II stopnia deklarują, że znają możliwości podejmowania pracy, podczas gdy absolwenci studiów zawodowych w zdecydowanej większości ich nie znali. Zdaniem autorów może wynikać to z faktu, że badana grupa studentów studiów magisterskich to osoby, które po uzyskaniu dyplomu licencjata podjęły już pracę zawodową, stąd ich opinia, że znają wymagania i realia rynku pracy.

Podczas badań prowadzonych w 2009 roku studenci SIII wysoko ocenili swoją wiedzę i umiejętności w obszarach związanych z fizjoterapią i jej zastosowań

the occupational attitudes of students” in the years 2006 and 2009 [1-4,26-30].

In accordance with the previously presented study results, Polish Physiotherapy students significantly more often want to start a Master's degree programme than their colleagues from other countries. Furthermore, the studies of 2006 (first year students – SI) and of 2009 (third year students – SIII) demonstrated a change in attitudes of the students towards taking on employment and simultaneous continuation of education. A vast majority of students of university-level schools of different educational profiles significantly more often wanted to commence a Master's degree course during their third year of studies than during the first one. However, a significantly smaller proportion of the third year students wanted to find a job in their profession, compared to the first year students [27].

Finding employment as a physiotherapist in Poland

Among the study group of Master's degree students, half of the study participants wanted to take on employment as a physiotherapist in Poland. Despite the fact that more than half of the study population believed that it is difficult to find a job in this profession in Poland, a vast majority of all study participants said they were familiar with the employment opportunities in the area of physiotherapy.

In accordance with the studies of 2006 and 2009, the opinions of the study groups of students of the first and third years of studies on the employment opportunities in the field of physiotherapy in Poland changed significantly [26-29]. The PM, PWF, and IP students significantly more often said that it is easy to find a job as a physiotherapist during their first year of studies than during their third year [26-29]. Among all of the study groups of students (PM, PWF, and IP), the knowledge of opportunities to take on employment as a physiotherapist also increased. However, a majority of the students still did not know the opportunities to find a job in the chosen profession [26-29].

The analysis of the study results demonstrated that both Bachelor's and Master's degree students verify their opinions on finding employment in their profession. Interestingly, the students who were about to finish their Master's degree programme were familiar with the opportunities to find employment, whereas a majority of the BA graduates were not. We believe that this might result from the fact that the study group of MA students had already started working after obtaining a BA diploma. Thus, they believed that they knew the demands and realities of the labour market.

In the study of 2009, SIII students highly assessed their knowledge and skills in the areas associated with physiotherapy and its clinical applications acquired by them during their Bachelor's degree programme [27]. It needs to be remembered, though, that this was a

Tab. 1. Opinie badanej grupy studentów na temat podejmowania w Polsce zatrudnienia w zawodzie fizjoterapeuty
Tab. 1. Opinions of the study group of students on taking on employment as a physiotherapist in Poland

L.p./ No.	Pytanie/ Question	Badana grupa/ Study group	PM	PWF	IP	H	p			
							PM-PWF	PM-IP	PWF-IP	
		Odsetek studentów/ Percent of students (%)				p				
1.	Jestem dobrze przygotowana/-ny do podjęcia pracy w zawodzie fizjoterapeuty/ I feel well prepared to take a job as a physiotherapist	39	49	40	44	H=10,332; p<0,005	0,002			
2.	Uważam, że znalezienie pracy w zawodzie ułatwia/ I believe that finding work as a physiotherapist is easier if:	ukończenie prestiżowej uczelni /you have graduated from a prestigious school	3	3	3	3	H=2,881; p<0,236	NS		
		otrzymanie dobrych wyników w nauce podczas studiów /you had good marks throughout your studies	4	4	4	4	H=3,176; p<0,204			
		opanowanie wiedzy i umiejętności /you have mastered the necessary knowledge and skills	2	2	3	2	H=4,541; p<0,103			
		znajomości/ you have friends in the right places	2	2	2	2	H=0,752; p<0,686			
		szczęście/ you are lucky	3	3	3	3	H=4,660; p<0,097			
3.	Po ukończeniu studiów magisterskich chciałabym/ chciałbym/ Following completion of the Master's programme I would like to:	rozpocząć pracę w zawodzie fizjoterapeuty w Polsce/ Start working as a physiotherapist in Poland	52	55	60	59	H=2,339; p<0,310	NS		
		rozpocząć pracę w zawodzie fizjoterapeuty za granicą /Start working as a physiotherapist abroad	19	22	22	21	H=0,297; p<0,861			
		rozpocząć specjalizację z fizjoterapii/ Start a Physiotherapy specialization course	11	13	11	12	H=0,716; p<0,698			
		rozpocząć studia doktoranckie /Start PhD degree	11	16	11	11	H=5,391; p<0,067			
		rozpocząć studia podyplomowe /Start additional postgraduate studies	2	2	4	3	H=5,391; p<0,067			
		rozpocząć pracę w zawodzie fizjoterapeuty i kontynuować kształcenie na kursach zawodowych/ Start working as a physiotherapist and continue education by attending courses	9	9	11	9	H=3,865; p<0,144			
4.	Znam możliwości podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty/ I am familiar with all employment opportunities in physiotherapy	72	84	81	79	H=6,409; p<0,040	0,111	0,012	0,413	
5.	Myszę, że w Polsce /I think that in Poland:	łatwo jest znaleźć pracę w zawodzie fizjoterapeuty /It is easy to find work as a physiotherapist	4	6	3	4	H=0,093; p<0,954	NS		
		trudno jest znaleźć pracę w zawodzie fizjoterapeuty/ It is difficult to find work as a physiotherapist	62	67	72	71		NS		
		szukanie pracy w zawodzie fizjoterapeuty nie różni się niczym od szukania pracy w innym zawodzie / looking for work as a physiotherapist is just like looking for any other kind of job	19	21	22	21		NS		
		nie mam zdania /I have no opinion	3	5	2	4		NS		

PM – studenci uczelni medycznej/students of medical universities

PWF– studenci uczelni sportowej/students of universities of physical education

IP – studenci innych uczelni/ students of schools traditionally not specialising in either the medical sciences or physical education

H – Kruskal-Wallis test value

p– poziom istotności statystycznej/ significance level,

NS (not significant) – różnica nie istotna statystycznie/difference statistically insignificant

Tab. 2. Opinie badanej grupy studentów na temat podejmowania zatrudnienia w zawodzie fizjoterapeuty w innych krajach

Tab. 2. Opinions of the study group of students on taking on employment as a physiotherapist abroad

l.p./ No.	Pytanie/Question	Grupa badana/ Study group	PM	PWF	IP	H	PM- PWF	PM-IP	PWF-IP	
										Odsetek studentów/ Percent of students (%)
1.	Myslałam/-em o podjęciu pracy w innych krajach/ I've been thinking of finding work abroad		54	63	62	60	H=1,162; p<0,559	NS		
2.	Nie znam warunków podejmowania pracy w innych krajach przez fizjoterapeutów/ I don't know any terms of taking on employment abroad by physiotherapists		76	82	87	88	H=7,806; p<0,020	0,144	0,005	0,216
3.	Skąd czerpała Pani/ Pan informacje na temat warunków podejmowania pracy w innych krajach przez polskich fizjoterapeutów/ Where have you found information on terms of taking on employment abroad by Polish physiotherapists?	od wykładowców podczas zajęć dydaktycznych w uczelnii/ from lecturers during teaching classes at university	4	5	5	4	H=1,110; p<0,573	NS		
		od koleżanek i kolegów ze studiów/ from friends at university	9	9	10	11	H=0,803; p<0,669			
		od koleżanek i kolegów pracujących za granicą/ from friends working abroad	10	11	12	11	H=0,154; p<0,925			
		z materiałów instytucji zajmujących się uznawaniem kwalifikacji zawodowych w poszczególnych krajach/ from information materials available at institutions that recognize professional qualifications in particular countries	6	8	5	5	H=5,239; p<0,072			
		z Internetu/ Internet	24	28	27	27	H=0,173; p<0,917			
	z Ministerstwa Zdrowia/ from the Ministry of Health	1	1	1	1	H=0,418; p<0,811				
4.	Czy chciałaby Pani/Pan otrzymać informacje dotyczące warunków podejmowania pracy w innych krajach przez polskich fizjoterapeutów?/ Would you like to receive information on terms of taking on employment abroad by Polish physiotherapists?		70	80	80	80	H=0,354; p<0,837	NS		
5.	W jakiej formie chciałaby Pani/Pan otrzymać informacje dotyczące warunków podejmowania pracy w innych krajach przez polskich fizjoterapeutów?/ How would you like to receive information on terms of taking on employment abroad by Polish physiotherapists?	w formie ulotki informacyjnej / by an information leaflet	20	21	24	23	H=0,815; p<0,665			
		w formie szkolenia /during a training	34	39	38	39				
		podczas studiów /during studies at university	33	39	35	38				
6.	Jakie są Pani/ Pana zdaniem największe bariery w podejmowaniu pracy w zawodzie fizjoterapeuty w innych krajach?/ What do you think are the most important barriers in taking on employment as a physiotherapist abroad?	bariery językowe /Language barriers	60	60	68	75	0,022	.000	0,01	
		problemy uznawalności dyplomów polskich fizjoterapeutów /The problem with diploma recognition of Polish physiotherapists	41	50	43	45	0,009	0,054	0,477	
		brak kompetencji zawodowych polskich fizjoterapeutów /The lack of professional qualifications of Polish physiotherapists	13	16	14	14	NS			

Tab. 3. Opinie badanej grupy studentów fizjoterapii na temat oczekiwanych zarobków w zależności od zaoferowanego miejsca zatrudnienia**Tab. 3. Opinions of the study group of Physiotherapy students on expected earnings depending on the offered place of employment**

I.p./no.	Pytanie/ Question	Średnia/ Mean	Mediana/ Median	Minimum	Maximum	Odchylenie standardowe/ Standard Deviation
1	Jaka byłaby minimalna pensja netto, przy której zgodziłaby się Pani/Pan podjąć pierwszą pracę w zawodzie fizjoterapeuty?/ <i>What was the minimum net salary you would agree to work for in your first job as a physiotherapist?</i>	1000	1200	1000	9000	9,51
2	Jaka byłaby zadowalająca pensja netto, przy której zgodziłaby się Pani/Pan podjąć pierwszą pracę w zawodzie fizjoterapeuty?/ <i>What was a satisfactory net salary you would agree to work for in your first job as a physiotherapist?</i>	1500	2000	1000	6000	13,48
3	Jaka wysokość dochodu miesięcznego netto skłoniłaby Panią/Pana do zmiany miejsca pracy w tym samym mieście?/ <i>What amount of monthly net salary would encourage you to change the place of employment in the same town?</i>	1400	1600	1000	8000	15,68
4	Jaka wysokość dochodu miesięcznego netto skłoniłaby Panią/Pana do zmiany miejsca pracy związanego ze zmianą miejsca zamieszkania w innym mieście?/ <i>What amount of monthly net salary would encourage you to change the place of employment that would involve relocation to another town?</i>	1900	2200	1500	9000	21,26
5	Jaka wysokość dochodu miesięcznego netto skłoniłaby Panią/Pana do zmiany miejsca pracy związanego ze zmianą miejsca zamieszkania w innym kraju?/ <i>What amount of monthly net salary would encourage you to change the place of employment that would involve relocation to another country?</i>	3500	4000	2000	35000	45,33

klinicznych, zdobyte podczas studiów I stopnia. Należy pamiętać, że jest to ocena subiektywna, niezwyfikowana żadnymi obiektywnymi metodami pomiaru [27]. Samoocena studentów różniła się w obszarze kompetencji ogólnozawodowych, np. przygotowaniem do pracy naukowej lub przygotowaniem kondycji fizycznej, na co mógł mieć wpływ profil kształcenia w poszczególnych uczelniach. Natomiast w badanej grupie studentów studiów II stopnia już tylko 40% badanych deklaroowało dobre przygotowanie do podjęcia pracy w zawodzie, studenci PM istotnie częściej niż PWF i IP [27]. Zdaniem autorów uzyskane wyniki mogą wynikać z faktu, że studenci studiów II stopnia podjęli już w większości pracę zawodową i zweryfikowali swoje kompetencje podczas codziennej pracy z pacjentami.

Kolejnym zagadnieniem analizowanym w kontekście planów zawodowych studentów jest ich zainteresowanie podejmowaniem studiów doktoranckich. W badaniach prowadzonych w 2009 roku 32% badanych deklaroowało, że chcieliby podjąć studia III stopnia, natomiast w grupie

subiektywną ocenę, która nie została zweryfikowana przez żadne obiektywne metody pomiaru dydaktycznego. Wyniki samooceny studentów różniły się w obszarze ogólnych kwalifikacji zawodowych, np. przygotowanie do pracy naukowej lub dobrej kondycji fizycznej, na co mógł mieć wpływ profil kształcenia w poszczególnych uczelniach. Wśród studentów studiów II stopnia, tylko 40% badanych przyznało, że jest dobrze przygotowany do pracy w zawodzie, natomiast studenci PM istotnie częściej niż PWF i IP przyznali, że jest dobrze przygotowany do pracy w zawodzie. Wierzymy, że wyniki badań mogą być również związane z faktem, że większość studentów studiów II stopnia już podjęła pracę zawodową i zweryfikowała swoje kompetencje podczas codziennej pracy z pacjentami.

Wolą do podjęcia studiów doktoranckich jest kolejnym zagadnieniem analizowanym w kontekście planów zawodowych studentów. W badaniach z 2009 roku, 32% badanych przyznało, że chcieliby podjąć studia III stopnia, natomiast w grupie

studentów studiów magisterskich już tylko 10% było zainteresowanych podjęciem studiów doktoranckich i podejmowaniem badań naukowych [27, 30]. Zdaniem autorów, brak chęci podejmowania studiów doktoranckich może być również związany z podjęciem przez studentów pracy zawodowej.

Podsumowując opinie badanej grupy studentów studiów II stopnia na temat podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty, profil uczelni nie miał istotnego wpływu na postawy studentów wobec przyszłości zawodowej w wybranej profesji. Studenci, którzy często negatywnie weryfikują swoje przygotowanie do podjęcia pracy fizjoterapeuty wiedzą, że znalezienie zatrudnienia może być trudne, jednakże w większości decydują się szukać pracy w Polsce.

Podejmowanie pracy w zawodzie fizjoterapeuty w innych krajach

Ze względu na fakt, że w Polsce od kilku lat absolwenci studiów na kierunku fizjoterapia mają problemy ze znalezieniem pracy, studenci już podczas studiów planują podjęcie pracy za granicą. Zazwyczaj, ze względu na obowiązującą na terenie Unii Europejskiej swobodę przepływu towarów, usług, osób i kapitału oraz możliwość podejmowania pracy w innych krajach UEJ, studenci deklarują chęć podjęcia pracy właśnie w wybranych krajach europejskich. Najczęściej, ze względu na najmniejsze bariery językowe, studenci deklarują chęć podjęcia zatrudnienia w Wielkiej Brytanii i w Niemczech [26–29, 31].

Zarówno w badaniach prowadzonych w grupie studentów I roku w 2006 roku, jak również w badaniach studentów kończących studia zawodowe w 2009 roku analizowano opinie studentów na temat podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty w krajach Unii Europejskiej [26–29]. Opinia badanych grup studentów zmieniła się istotnie pomiędzy opinią reprezentowaną przez studentów podczas I i III roku studiów. Mniejsza liczba studentów podczas III niż I roku studiów deklarowała, że łatwo jest znaleźć pracę w zawodzie fizjoterapeuty w krajach Unii Europejskiej we wszystkich badanych grupach, jednakże nadal większość studentów twierdziła, że łatwo jest znaleźć pracę w tym zawodzie w innych, poza Polską, krajach Unii Europejskiej. Studia II stopnia wpłynęły na opinie studentów na ten temat, ponieważ w grupie studentów II stopnia już tylko 20% badanych studentów deklarowało, że myślało o podjęciu pracy w innych krajach. Podobnie jak we wcześniejszych badaniach, w opinii połowy badanej grupy studentów studiów II stopnia największą barierę w podejmowaniu zatrudnienia za granicą stanowi bariera językowa. Różnice pomiędzy studentami reprezentującymi uczelnie o różnych profilach nie były istotne statystycznie. Należy jednak zaznaczyć, że zdecydowana większość studentów nie

and conducting research studies [27]. We believe that a lack of intention to start a PhD course may be associated with the fact of finding a job and receiving remuneration.

To conclude the opinions of the Master's degree students on finding employment in the field of physiotherapy, an educational profile of a university was insignificant in terms of attitudes of students towards their occupational future in the chosen profession. Students who usually negatively verified their preparation for a physiotherapist's job knew that it may be difficult to find a job; still, a majority of them wanted to work in Poland.

Finding employment as a physiotherapist in other countries

Owing to the fact that in recent years Physiotherapy graduates in Poland have had difficulties in finding a job, already before graduation students think of taking on employment abroad. Students usually want to work in one of the EU countries because of the free movement of goods, services, persons, and capital within the European Community as well as the opportunity to take on employment in other EU member states. Due to minimal language barriers, students most often want to work in the UK and Germany [26–29,31].

The opinions of students on finding a job as a physiotherapist in the EU member states were analysed in both studies (the one conducted in 2006 among the first year BA students and the one performed in 2009 among the third year BA students) [26–29]. Compared to the opinion of the study group of the first year students, the opinion of the study group of the third year students changed significantly [26–29]. A smaller proportion of the third year students (compared to the first year students) in all study groups said that it is easy to find a job in the field of physiotherapy in the EU countries. However, still a majority of the students said that it is easier to find a job in this profession in other EU countries than in Poland. A Master's degree course significantly influenced the opinions of students on this topic, since only 20% of the MA students said that they were thinking of finding a job abroad. As with the previous studies, half of the study group of MA students believed that a language constitutes the largest barrier in taking on employment abroad. The differences between students from various university-level schools of different educational profiles were not statistically significant. However, it needs to be underlined that a vast majority of the students were not familiar with the terms of working abroad. We received similar results in a pilot study of career development of Physiotherapy graduates conducted in 2010 [31]. A majority of the study participants were thinking of finding a job abroad, but only a small number of the total knew the terms of taking on employment in other countries [31].

znała warunków podejmowania tam zatrudnienia. Podobne wyniki uzyskali autorzy niniejszej pracy w badaniach pilotażowych losów zawodowych absolwentów fizjoterapii prowadzonych w 2011 r. Większość badanych wtedy studentów myślała o podjęciu pracy poza granicami Polski, ale niewielka grupa znała warunki podejmowania pracy w innych krajach [31].

Zdecydowana większość w tej grupie studentów chciałaby otrzymywać informacje dotyczące warunków podejmowania pracy w innych krajach przez polskich fizjoterapeutów podczas zajęć w uczelni, ponieważ obecnie większość studentów czerpie informacje na ten temat z Internetu. Dlatego też istotne jest, żeby programy kształcenia studentów studiów I stopnia na kierunku fizjoterapia zostały uzupełnione o obiektywne informacje źródłowe dotyczące warunków, jakie musi spełniać polski fizjoterapeuta, żeby podjąć pracę w wybranym zawodzie w innych krajach Unii Europejskiej.

Dalsze kierunki prowadzonych badań

Zaprezentowane w niniejszej pracy wyniki analiz planów zawodowych studentów prowadzone są od początku studiów badanej grupy studentów. Konieczne wydaje się kontynuowanie badań losów zawodowych tej grupy absolwentów w perspektywie 3 i 5 lat po ukończeniu studiów według wymogów obowiązującej obecnie w Polsce Ustawy o Szkolnictwie Wyższym z 2005 roku.

Ponadto, w kontekście specyficznego systemu kształcenia fizjoterapeutów w Polsce, a szczególnie liczby szkół kształcących fizjoterapeutów oraz rosnącej co roku liczby absolwentów tego kierunku zasadne wydaje się stworzenie ogólnopolskiego programu badań losów zawodowych studentów fizjoterapii.

Wnioski

1. W badanej grupie studentów, profil kształcenia nie wpływał na poziom wiedzy studentów na temat podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty oraz na ich plany zawodowe.
2. Programy kształcenia na studiach I i II stopnia kierunku fizjoterapia, niezależnie od profilu uczelni, powinny zawierać informacje na temat aktualnej sytuacji na rynku pracy oraz możliwości i sposobów szukania zatrudnienia w zawodzie na terenie całej Unii Europejskiej.
3. Należy stworzyć powszechnie dostępny, ujednolicony, profesjonalny system informacyjny na temat możliwości podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty w krajach UE.

A vast majority of these students would like to receive information on the terms of taking on employment in other countries by Polish physiotherapists during their classes at university since at present most of them looked for information on this topic on the Internet. Therefore, it is important to add into the curricula for BA Physiotherapy students objective source information on the requirements a Polish physiotherapist should meet in order to take on employment in this profession in other EU member states.

Further direction of research

The present analysis of occupational plans of students has been conducted since the beginning of the university studies of the study groups of students and it seems necessary to continue studies on career development among this particular group of graduates at 3 and 5 years following graduation, in accordance with the binding Polish Higher Education Act of 2005.

Moreover, in the view of a specific system of education of physiotherapists in Poland, particularly the number of schools offering training for physiotherapists and a growing number of graduates in Physiotherapy year by year, it is justified to create a nationwide programme of tracer studies among Physiotherapy students.

Conclusions

1. Among the study group of students, the educational profile did not influence the level of knowledge on taking on employment as a physiotherapist nor occupational plans.
2. The curricula of Bachelor's and Master's degree courses in Physiotherapy, regardless of the educational profile of a university-level school, should contain information on the current situation on labour market as well as information on employment opportunities for physiotherapists and methods of employment search in the European Union.
3. A commonly available, uniform, and professional information system on employment opportunities in the area of physiotherapy in the EU should be developed.

Piśmiennictwo / References

1. Gotlib J, Białoszewski D, Opavsky J, Garrod R, Estévez Fuertes N, Pérez Gallardo L, Paz Lourido B, Monterde S, Suarez Serrano C, Sacco M, Kunicka I. *Attitudes of European Physiotherapy Students Towards Their Chosen Career in the Context of Different Educational Systems and Legal Regulations Pertaining to the Practice of Physiotherapy: Implications for University Curricula*. Physiotherapy 2012; 98: 76–85.
2. Gotlib J, Białoszewski D, Sierdziński J, Jarosz M, Majcher P, Barczyk K, Bauer A, Cabak A, Grzegorzczak J, Płaszewski M, Kułak W, Nowotny-Czupryna O, Prokopowicz K. *A comparison of the perceptions and aspirations of third-year physiotherapy students trained in three educational settings in Poland*. Physiotherapy 2010; 96: 30-37.
3. Gotlib J, Cabak A, Cavlak U, Janev S, Kunicka I, Lourido B, Białoszewski D. *Zadowolenie ze studiowania w grupie studentów ostatniego roku studiów na kierunku Fizjoterapia w wybranych krajach Europy* Fizjoterapia 2011; 4: DOI: 10.2478/v10109-011-0024-4.
4. Gotlib J, Cabak A, Cavlak U, Janev S, Kunicka I, Lourido B, Białoszewski D. *Analiza planów zawodowych i opinii studentów ostatniego roku studiów I stopnia reprezentujących wybrane kraje Europy na temat zatrudnienia w zawodzie fizjoterapeuty*. Fizjoterapia Polska 2012; 2: DOI: 10.5604/16420136.992550.
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lipca 2009 r. w sprawie limitów przyjęć na studia medyczne. Dz.U.09.109.914 z dnia 9 lipca 2009 r. (zmiana Dz.U.09.215.1673). <http://www.mz.gov.pl/wwwmz/index?mr=m1&ms=904&ml=pl&mi=904&mx=0&mt=&my=9&ma=013069> [4.06.2012].
6. STATISTICA 10.0. StatSoft. Warsaw: StatSoft Institute. Available at: <http://www.statsoft.pl/programy/lista.html> (10/02/2012).
7. Öhman A, Solomon P, Finch E. *Career choice and professional preferences in a group of Canadian physiotherapy students*. Advances in Physiotherapy 2002; 4:16-22.
8. Lindquist I, Engardt M, Garnham L, Poland F, Richardson B. *Physiotherapy students' professional identity on the edge of working life*. Medical Teacher 2006; (28) 3: 270.
9. Öhman A, Hagg, K. *Attitudes of novice physiotherapists to their professional role: A gender perspective*. Physiotherapy Theory and Practice 1998; (14) 1: 23-32.
10. Mac Kinnon JL, Leighton RD. *Physical therapist student interest in full-time faculty positions*. J Allied Health 2002;31(2):70-7.
11. Wilcox KC, Weber M. *A factors influencing applicant selection of entry-level physical therapist education programs in the United States*. J Allied Health. 2005;34(1):11-6.
12. Fox E. *Do prospective physiotherapy students have sufficient awareness of their future course and career?* Physiotherapy 2001; (87) 11: 605.
13. Bowles AO, Kevorkian CG, Rintala DH. *Gender differences regarding career issues and promotion in academic physical medicine and rehabilitation*. American Journal of Physical Medicine & Rehabilitation 2007; 86(11): 918-25.
14. Öhman A, Stenlund H, Dahlgren L. *Career choice, professional preferences and gender – the case of Swedish physiotherapy students*. Advances in Physiotherapy 2001; 3: 94-107.
15. Page CG. *Characteristics, perceptions, and other factors influencing physical therapist assistant program directors in 2001*. J Allied Health. 2003 Summer;32(2):92-105.
16. Pana AL, McShane J. *Gender influences on career opportunities, practice choices, and job satisfaction in a cohort of physicians with certification in sports medicine*. Clin J Sport Med. 2001 Apr;11(2):96-102.
17. Rozier CK, Raymond MJ, Goldstein MS, Hamilton BL. *Gender and physical therapy career success factors*. Physical Therapy 1998; 78(7): 690-704.
18. Johanson MA. *Sex Differences in Career Expectations of Physical Therapist Students* Physical Therapy 2007; 87: 1199-1211.
19. Rozier CK, Hamilton BL, Hersh-Cochran MS. *Gender-based income differences for physical therapist managers*. Physical Therapy 1998; (78) 1: 43-51.
20. Turner P. *The occupational prestige of physiotherapy: perceptions of student physiotherapists in Australia*. Australian Journal of Physiotherapy 2001; (47) 3: 191-7.
21. Davis DS. *Teaching professionalism: a survey of physical therapy educators*. J Allied Health. 2009 Summer;38(2):74-80.
22. Sran MM, Murphy S. *Postgraduate physiotherapy training: interest and perceived barriers to participation in a clinical master's degree programme*. Physiother Can. 2009 Fall;61(4):234-43. Epub 2009 Nov 12.
23. Gabard DL, Porzio R, Oxford T, Braun R. *Admission interviews: questions of utility and cost in masters of physical therapy programs in the United States*. Physiother Res Int. 1997;2(3):135-49.
24. Guccione AA, DeMont ME. *Interpersonal skills education in entry-level physical therapy programs*. Phys Ther. 1987 Mar;67(3):388-93.
25. Warren SC, Pierson FM. *Comparison of characteristics and attitudes of entry-level bachelor's and master's degree students in physical therapy*. Phys Ther. 1994 Apr;74(4):333-48.
26. Gotlib J, Białoszewski D, Cabak A, Barczyk K, Bauer A, Grzegorzczak J i wsp. *Czynniki decydujące o wyborze studiów i wiedza dotycząca możliwości podejmowania pracy w zawodzie fizjoterapeuty wśród studentów różnych typów polskich uczelni*. Fizjot. Pol., Vol 9, 3, 2009: 232- 244.
27. Gotlib J, Białoszewski D, Cabak A, Barczyk K, Bauer A, Grzegorzczak J, Kułak W, Majcher P, Nowotny-Czupryna O, Płaszewski M, Prokopowicz K, Sierdziński J, Wall A. *Analiza zmian postaw studentów fizjoterapii podczas studiów I stopnia w uczelniach o różnych profilach kształcenia wobec podejmowania zatrudnienia w wybranym zawodzie*. Fizjot. Pol., Vol 10, 1, 2010: 25- 36.

28. Gotlib J, Białoszewski D, Cabak A, Barczyk K, Bauer A, Grzegorzczak J, Kułak W, Majcher P, Nowotny-Czupryna O, Płaszewski M, Prokopowicz K, Sierdziński J. *Samoocena przygotowania zawodowego oraz plany dotyczące podjęcia zatrudnienia wśród studentów studiów I stopnia na kierunku fizjoterapia uczelni o różnych profilach kształcenia*. *Zdrowie Publiczne* 2010; 120(3): 247-252.
29. Gotlib J, Białoszewski D, Cabak A, Barczyk K, Bauer A, Grzegorzczak J, Kułak W, Majcher P, Nowotny-Czupryna O, Płaszewski M, Prokopowicz K, Sierdziński J. *Czynniki motywujące do wyboru studiów oraz znajomość realiów zatrudnienia w zawodzie – różnice w opinii kobiet i mężczyzn rozpoczynających studia na kierunku fizjoterapia w polskich uczelniach*. *Fizjoterapia Polska*, 2010, Vol. 10, 4(4): 307-316.
30. Gotlib J, Białoszewski D, Cabak A, Barczyk K, Bugajski A, Grzegorzczak J, Kułak W, Majcher P, Nowotny-Czupryna O, Płaszewski M, Prokopowicz K, Sierdziński J. *Postawy studentów fizjoterapii wobec grupy zawodowej oraz towarzysztw naukowych związanych z fizjoterapią i rehabilitacją*. *Fizjoterapia* 2010; (18) 2: 63-71.
31. Białoszewski D, Gotlib J. *Analiza losów zawodowych absolwentów kierunku fizjoterapia za pomocą sprofilowanej ankiety elektronicznej. Doniesienie wstępne*. *Fizjoterapia Polska* 2011; Vol. 11, 3(4): 213-225.

Adres do korespondencji / Mailing address:

Dariusz Białoszewski
Zakład Rehabilitacji Oddziału Fizjoterapii
II Wydziału Lekarskiego,
Warszawski Uniwersytet Medyczny,
ul. Żwirki i Wigury 81, 02-091 Warszawa,
tel. (22) 57 20 920,
e-mail: dariusz.bialoszewski@wum.edu.pl